

## Taula

7 Àlex Susanna o “el pols de la vida”

De *Memòria del cos* (1980)

- 23 Les claus
- 24 Casa despenjada
- 25 Insomni
- 26 Cases amb grans arbres

De *Els dies antics* (1982)

- 27 Tres nus a les Termòpiles
- 30 Nocturn a Sant Vicenç
- 31 Pavese, Queralbs i nosaltres...

De *L'última llum* (1985)

- 32 Espera
- 33 Hivern
- 34 Recers
- 35 Matinada
- 36 Ella

De *Palau d'hivern* (1987)

- 37 Ponts
- 39 Veus
- 40 El vidre
- 41 Nocturn

- 42 Natura
- 43 Fragilitat
- 46 Carnaval
- 47 Madonna dell'Orto
- 48 La veu
- 49 Sentit
- 50 L'última llum

De *Les anelles dels anys* (1991)

- 52 Esfinx
- 54 Encontre
- 56 Intempèrie
- 57 Minotaure
- 58 Naufragi
- 59 Fuga
- 60 Silencis
- 62 La desfeta
- 63 Camporells
- 64 Tots Sants a Canejan

De *Boscós i ciutats* (1994)

- 65 Ermitatge del Roine
- 66 Edat doblada
- 67 Procacitat
- 68 Principi del fred
- 70 Lliçons

- 72 L'art del temps
- 74 Visions
- 75 Banquet
- 76 El nou amor
- 78 Doris Lessing
- 80 Mans

De *Suite de Gelida* (2001)

- 81 Nits d'hivern
- 84 Edat vençuda
- 85 Vells mestres
- 86 Record de Lisboa
- 87 Cançó de bressol
- 88 L'espera
- 90 Natura morta
- 91 Programa d'actes
- 92 Armagnac
- 94 Indigents
- 95 Conjunt de cares
- 96 Nit de jazz a Columbus
- 97 Brut nature
- 99 Ulisses
- 100 Llibre de família
- 101 Sobre el so i el sentit
- 103 "Maternitat"
- 104 Per motius de seguretat

*D'Angles morts* (2007)

- 106 Comptabilitat
- 107 Diumenge a la tarda
- 108 Bodegó
- 109 Tot volant cap a Beirut
- 110 “Davallament”
- 112 Retrat de traductor
- 113 Polsim de llengües
- 114 Golfes de Neumünster
- 115 Saturnal
- 117 Son
- 118 Sant Joan d’Isil, s. XI
- 119 Lemes
- 120 Dits tacats
- 121 Praga
- 122 Llengües viperines
- 123 Miłosz
- 124 “Everyman”
- 125 Música de cambra
- 126 Pastoral
- 128 Derelict

*De Promiscuïtat* (2011)

- 129 Costum
- 130 Concupiscència
- 131 Promiscuïtat

- 132 Carena
- 133 Greta
- 134 Ermita de Sant Pol
- 135 Naufragi
- 136 *Nel mezzo del camin*
- 137 Dissabte de tardor
- 138 Neu a ciutat
- 139 Camp anglès
- 140 Preludi
- 142 Madrigal
- 143 Impromptu
- 144 Opus 142
- 145 Retrat final
- 146 Bacant
- 147 Autoretrat de 1993
- 148 Pausa
- 149 Família nombrosa
- 150 Misteris
- 151 Retrat d'artista
- 152 *Ritardando*
- 153 Cadena
- 154 *Queros Albos*

De *Filtracions* (2016)

- 155 Amb la mà esquerra
- 156 Plaça Roja

- 157 Tribuna de Serrabona  
158 “Bodegó del card”, 1605  
159 Autoretrat  
160 *Amanda*  
161 “Adéu, hutongs”  
163 Pares  
164 Retrat del poeta com a artista  
166 Matinada  
167 Buenos Aires  
168 Variació  
170 Amics  
171 Rialla  
172 Comiat  
173 “Dietari d’errors”  
176 Janus
- 177 Procedència dels poemes  
179 Qüestionari Suda

## Àlex Susanna o “el pols de la vida”

El plaer que sentim quan llegim la poesia d'Àlex Susanna va de bracet amb el desig de fer preguntes. Això ja comença amb el títol d'aquesta antologia *Dits tacats. Antologia 1978-2018*, que pot sorprendre el lector si no coneix tots els reculls publicats pel poeta o si no recorda un poema en particular, “Dits tacats”. En efecte, a primera vista, aquests dos mots són misteriosos. Tacats, per quina raó? Si els dits impliquen, de seguida, i per metonímia, el predomini de la mà, és possible pensar que els dits tacats es refereixen simbòlicament al fet d'escriure i per tant a les inevitables dificultats que han d'afrontar tots els poetes. Però el lector que descobreix l'antologia i que, seduït per aquesta escriptura, ha anat avançant en la seva lectura, sense conèixer encara el sentit del títol, arribarà a un poema precisament intítulat “Dits tacats”, que es troba en un recull del 2007, *Angles morts*. De fet, hi ha un joc molt subtil entre el poema i l'obra mateixa d'Àlex Susanna, en certa manera una “mise en abyme” que ens revela una concepció personal de la poesia, viscuda com a matèria

espiritual. El punt de partida dels “Dits tacats”, que podria semblar banal o si més no corrent, és ben complex: el poeta, que ha collit fruita al bosc, s’adona amb sorpresa que té els “dits tacats/d’una tinta violàcia”. Això li permet de comprendre que “feia temps” que no en collia i que havia oblidat les conseqüències d’un contacte amb la matèria. Llavors sorgeix puntualment el record d’un noi que temps enrere també s’enfilava bosc amunt a collir “nabius o aranyons,/entre esbarzers i brolla punxant”, i aquí descobrim un altre aspecte de la collita: la presència de les espines punxegudes, la lluita contra la matèria que pot deixar traces, taques als dits. La natura, que és matèria, procura molta joia però exigeix també, per part de l’home, activitat i acció, tan visibles com les seqüeles de la collita. La noció de temps que sorgeix en el primer vers del poema implica una reflexió sobre el passat, és a dir, el record d’aquelles “manasses” del noi que anava al bosc, però allò que realment importa és la referència posterior al futur del jo que se sap content perquè la presència dels seus fills —l’alteritat— és garantia d’una transmissió i d’una continuïtat de l’acció al·ludida, símbol de la relació entre matèria i humanitat: “Ara que soc jo qui hi va amb els fills,/celebro que la cadena no es trenqui”, ens diu. Però no es tracta només de l’afany de la collita, atès que el poeta constata un altre motiu de satisfacció o plenitud:

i matí rere matí comencem el dia  
amb unes torrades iniciàtiques  
en què la melmelada ens porta  
dolçament al cor fosc del bosc.



Així, doncs, si la melmelada és el resultat directe de l'acte de collir els fruits del bosc, tots els presents han de pensar per força en l'enigmàtic origen del seu plaer físic i ontològic. Avançar en el temps de la vida implica, doncs, el record conscient de les traces materials de qualsevol forma d'acció i de pensament.

Aquesta antologia conté quaranta anys de poesia. Hi descobrim un jo molt present, d'una gran lucidesa, un home lliure, intel·ligent i sensible, que s'adreça constantment als altres —personatges o lectors— amb generositat i confiança. El locutor poètic no és vanitós i no al·ludeix mai a les nombroses i brillants activitats del seu homònim en el camp de l'ensenyament, l'edició, la crítica, el comissariat d'exposicions i la gestió cultural (direcció successiva de la Fundació Caixa Catalunya, l'Institut Ramon Llull i l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural). És un home resoludament modern que vol i sap parlar del nostre temps.

La seva obra és d'una increïble varietat. El lector passa d'una experiència a l'altra sense que el poeta repeteixi les mateixes anècdotes ni els mateixos mots. Si l'obsessió de l'instant és perceptible a través de certes angoixes, com ara en l'evocació de l'insomni, el que predomina és la joia, més exactament el desig d'arribar a la felicitat, l'amor dels altres, la bellesa de la natura, el gust del moviment, interior i exterior. Però el poeta no és tampoc un idealista o un optimista impenitent, i encara menys un home sentimental. El llenguatge poètic és l'expressió d'una veritat reivindicada, ja que la lucidesa no desapareix mai en els moments més feliços o més durs o dolorosos de la vida quotidiana.

Aquesta obra és una de les més dinàmiques i festives que mai s'han publicat no sols a Catalunya sinó també en tot l'espai peninsular. En el seu primer llibre de poemes, *Memòria del cos* (1980, premi Miquel de Palol), el jove escriptor, que només té vint-i-tres anys, evoca ardentment el poder fabulós de l'amor en la vida humana, la bellesa dels cossos, la força del contacte físic i la intensitat del plaer que resulta de la unió entre els amants. L'amor és inseparable de la natura i, en els reculls ulteriors, sorgeixen arbres, jardins i camins que susciten l'alegria de l'enamorat, com al poema "Hivern" d'*El darrer sol* (1985):

La pluja, com el foc,  
són bons companys de l'home (...)

Però, a vegades, aquestes passions no duren gaire i, un matí, el jo trenca una copa de cristall que esdevé el símbol de la "fragilitat de l'amor". En alguns textos s'expressa un inevitable pessimisme, com a "Sentit" (*Palau d'hivern*, 1987):

I la vida, llavors,  
com ahir al vespre,  
se'ns mostra tal com és:  
nua, precària, muda.

I, en un poema decisiu, "L'última llum", que és una veritable meditació sobre la vida i la mort de l'home, el jo aconsegueix definir, amb força i concisió, en nom de tots nosaltres i no sols com a individu, el que és el pas del temps:

Però no passa res, o gairebé res:  
només nosaltres passem  
[.....]  
Perdurarà tot, o gairebé tot:  
només nosaltres passarem

Després d'aquelles primeres i intenses experiències poètiques, durant les quals el poeta es va fent, arribem a *Les anelles dels anys* (1991, premi Carles Riba). Ara comença en tota l'obra la celebració d'una dona, l'estimada, l'esposa, l'amant, que suscita un amor total, gairebé únic, i que perdura fins al seu llibre més recent, *Filtracions* (2016). L'evocació dels cossos, de les carícies i del plaer, s'hi fa encara més intensa perquè l'amor és una festa quotidiana, lligada al mateix temps amb la paraula i amb el silenci. La inventiva del poeta és constant: en efecte, les imatges de l'estimada es van renovant d'un poema a l'altre, sense cap monotonia, i també sorgeixen inevitablement els dubtes, les preguntes, la qüestió del temps, però sempre reapareix una forma o altra d'aconentament, com veiem en poemes com "Procacitat", "Mans", "Programa d'actes", en què la parella viu un gran moment de plenitud, "Naufragi", on es manifesta l'humor del poeta, "Dissabte de tardor", "Madrigal", "Misteris" (de *Promiscuïtat*) o el recent "Matinada" (de *Filtracions*).

Basada en el triomf del plaer i de la durada, aquesta passió està entrelligada amb la naixença de tres fills que suscitaven també la creativitat poètica d'Àlex Susanna. Tanmateix, parlar de criatures i de família en la poesia europea d'avui és certament

arriscat perquè molta gent creu —i també els investigadors— que aquest tema condueix sempre al sentimentalisme, o està lligat amb una certa carrincloneria. Però quan l’aborda el nostre autor hi aplica el bisturí de sempre i, sobretot, suscita la sorpresa i l’emoció perquè descriu els cossos de manera inhabitual a fi d’arribar a una mena de transfiguració joiosa dels gestos i de les expressions. A “Principi del fred” (de *Boscós i ciutats*, 1995), el fill que acaba de néixer esdevé:

plançó, poltre, prodigi,  
criatura immensa,  
mar oberta.

Sigui com sigui, el lector no oblidarà mai els poemes dedicats als infants, com ara “Cançó de bressol”, “Llibre de família”, “Maternitat”, “Diumenge a la tarda” o “Família nombrosa”.

Al costat d’aquesta vida consagrada a l’amor, existeix l’univers, més exactament la natura, els paisatges, les estacions, el rerepaís. Passejar amb regularitat li resulta essencial —com un autèntic correlat de l’acció de pensar—, i també el fet de celebrar les muntanyes “mil·lenàries” i aollents —“Camporells”, “Edat vençuda”, “Costum”, “Pastoral” i tants d’altres— perquè qual-sevol camí o sender permet d’accedir a l’ésser, a la comprensió del món i de la història. En aquesta antologia destaca igualment la importància del diàleg amb les arts: diversos poemes evocuen quadres, escultures, monuments, peces de música o fotografies, que susciten el goig del contemplador o de l’oient, i, al mateix temps, la necessitat d’una reflexió rigorosa sobre

el sentit d'aquestes obres, com des del passat ens interpel·len en ple present i demanen una forma o altra de resposta: penso en poemes com "L'espera" (Hopper), "Bodegó" (Cézanne, Morandi), "Davallament" (Erill la Vall, segle XII), "Sortilegi" (Montsalvatge), "Veduta romana" (Piranesi), "Opus 142" (Schubert), "Camp anglès" (Constable, Hockney), "Sant Joan d'Isil, s. XI", "Autoretrat, 1993" (Lucian Freud), "Bodegó del card" (Sánchez Cotán), "Variació" (Bach) o "Adéu, hutongs" (Jia Yong). Ara bé, la cultura del poeta no dona mai lloc a cap mena d'exhibició o demostració gratuïta: l'art és una riquesa comuna que pot incitar l'espectador a consagrar més temps a la contemplació i, de retruc, a la captació i transmissió d'algun dels seus valors, sovint a una ècfrasi que li retorna la vida.

No sorprèn en aquesta obra poètica l'evocació, afectuosa i forta, dels amics amb qui és tan agradable compartir sopars, converses, passejades o viatges (des de "Preludi" a "Amics"). És igualment freqüent la referència a diversos escriptors, amb qui Àlex Susanna ha dialogat a bastament, com ara Stephen Spender al poema "Encontre" o Jordi Pere Cerdà a "Camporells" (*Les anelles dels anys*), Àngel González a "Nit de jazz a Columbus" (*Suite de Gelida*), Pearse Hutchinson a "Retrat de traductor" (*Angles morts*), Jaime Gil de Biedma a "Cadena" (*Promiscuïtat*) o Joan Vinyoli a "Retrat del poeta com a artista" (*Filtracions*). Al poeta també li agrada homenatjar aquells autors amb qui ha dialogat de manera figurada (com Doris Lessing, Czeslaw Miłosz, Tomas Tranströmer, Michael Hamburger o Philip

Roth); molt sovint en cita els noms, els versos i en valora les obres, encara que no sempre siguin models per a l'obra personal sinó sobretot homenatges de lector agraït, pretextos per a una altra forma de conversa.

En diversos textos de l'antologia, Àlex Susanna al·ludeix també als seus viatges que sovint tenen conseqüències positives, o si més no estimulants: trobades, troballes, revelacions. A més de la Venècia que senyoreja de cap a cap a *Palau d'hivern*, sorgeixen puntualment noms evocadors com Lisboa, Praga, Beirut, Buenos Aires o Pequín, però la lucidesa del poeta és permanent: hi ha ciutats en què ell no sap com encaixar ("Impromptu"), també llocs simbòlics lligats a esdeveniments molt tràgics ("Plaça Roja" o "Pequín") i, quan el nom no està explícitament mencionat, descobrim la seva ambivalent decadència ("Dietari d'errors") o la gentrificació d'avui ("Adéu, hutongs"), present en una gran majoria de ciutats.

Arribem a un fet essencial que és l'art d'escriure d'Àlex Susanna. Aquesta antologia és un ric conjunt de poemes i, de tant en tant, el poeta al·ludeix a aquest mot, també al vers i a la poesia. Si molts poetes europeus de finals del segle xx i començaments del XXI consagren textos i assaigs a la definició teòrica i pràctica de la poesia, amb un metallenguatge que conté justificacions o punts de vista crítics i, si un poema és sovint una poètica, constatem que Àlex Susanna procedeix d'una altra manera, valent-se de la seva habitual llibertat de pensar i d'escriure. Dintre el poema, quan al·ludeix al mateix poema, ho fa d'acord

amb una opció vital perquè el text és un tot, una música plena de sentit, com en “Comptabilitat” (*Angles morts*, 2007):

Al revers de cada factura,  
balanç o pressupost,  
brolli el vers que és també mesura,  
ritme i sentit del ritme:  
res que ens sigui pèrdua o usura,  
sinó sentit i ritme del sentit.

A “Música de cambra” diu el jo que l’instrument que prefe-  
reix —“l’arquet més fi de tots”— és el “llapis ingràvid” que li  
serveix per llegir o escriure “a marges i portadelles / de tripes  
mig esventrades”, i a “Ritardando” l’autor evoca “l’arpa de la  
llengua” i traça tota una poètica:

Quan polsis l’arpa de la llengua  
per dir alguna cosa i fer-ne cançó (...)  
no et precipicis ni deixis anar,  
no t’embriaguis amb el so  
de cap acord i la seva cadència  
enganyosa com un miratge (...)

Així percebem l’alternança entre sonoritat i silenci, entre espera  
i realització. Un poema diu sempre una cosa essencial sobre la  
vida del poeta i aquestes paraules perduraran. La confiança de  
l’autor en l’“eternitat” del llenguatge poètic es fa palesa a “Son”  
(Valls d’Àneu):

Veient tot de sobte  
algunes congestes al lluny

arrapades al bac d'una carena  
i brillant amb una claror  
que sembla venir de dins,  
uns quants sabem què pot ser un poema:  
allò que resta d'un instant,  
d'un dia, d'una vida  
—tal vegada d'una mort—,

una taca de llum  
que res no pot fondre del tot.

Però el jo no vol idealitzar tampoc el fet poètic perquè en els seus llibres de poemes li sembla necessari valer-se de paradoxes sempre inherents a la vida humana, car només des de l'expressió de la contradicció pot sorgir poèticament el text que perdurà. Escriure és també un joc verbal, a vegades humorístic, que permet d'afirmar o de negar, de provocar i desafiar el lector, d'acord amb una experiència particular. Al poema “Brut nature (*Reserva especial*)” de *Suite de Gelida* (2001), hi llegim:

Hi ha moments —pocs, ho ratifico,  
probablement molt triats, tan buscats  
com les millors anyades: moments *millesimé*—  
en què allò que sento és superior  
a tot vers i a tot poema.

En un altre text d'aquest mateix recull, “Inútil poesia (*Andante con moto*)”, el jo diu que, de tant en tant, s'ha d'oblidar la poesia per a viure més intensament, però al final reconeix que, si la



vida és difícil, els mots “poden amansir i assossegar, / calmar la ràbia, el despit o la impotència”.

Tanmateix, el que sedueix tant en l’obra d’Àlex Susanna és l’art d’escriure versos. El poeta es val de la polimetria, generalment sense rimes. A vegades, el vers breu és majoritari en el text que té la bellesa d’una cançó (“Naufragi”), però molt sovint sorgeix un vers llarg que dona al poema una altra dimensió. L’ús del decasíl·lab —el gran vers clàssic d’Ausiàs March— és admirable, com en els quatre versos finals de “L’última llum” (el poema final de *Palau d’hivern*, 1987), que no tenen la mateixa accentuació per traduir l’alternança de la llum i de l’obscuritat:

Ombres incertes d’un matí bromós,  
1            4                    8    10  
flames llunyanes d’un foc provocat,  
1            4                    7            10  
còdols caiguts al fons d’un negre estany  
1            4            6                    8    10  
que ningú no podrà furta de l’ombra.  
                  3            6            8            10

Tots els poemes de l’antologia exigeixen una lectura oral que permeti captar les variacions entre les vocals en el vers i el paper dels oxítons. És notable l’ús d’un procediment que tradueix exactament la reflexiva sensibilitat del jo: en la majoria dels poemes és corrent que el text, o una part, consti d’una sola frase, la qual pot tenir fins tretze, quinze o vint versos. Això passa, per exemple, en poemes com “Carnaval”, “Intempèrie”,

“Minotaure”, “Fuga”, “Nits d’hivern” o “Programa d’actes”. El poema és un camí que seguim mentre escoltem la veu del poeta i alhora ens adaptem a aquesta continuïtat que correspon a un intens desig de comunicació entre el poema i el lector. El predomini dels verbs en present d’indicatiu, l’opció de la literalitat en lloc de la metàfora o de l’oxímoron, són també alguns procediments que corroboren la presència d’aquest jo que no és mai egotista ni egoista.

En tota aquesta obra l’escriptor es val naturalment de la seva llengua, però com a mínim en tres poemes hi és motiu de reflexió, inquietud o especulació: a “Sobre el so i el sentit” (*Suite de Gelida*), Susanna s’esplaiava sobre els excessos d’una poesia més pendent del significat que del significat,

De vegades aquesta llengua nostra  
espetega encara com llenya verda:  
la veurem cremar algun dia  
en silenci com les seves germanes?

Tanta crepitació, carrisqueig,  
cruixit, bramul o borboll,  
la dansa de tots els seus sons encesos  
després de tants anys de prostració,  
distreu i encanta, excita fins i tot,  
però acaba cansant (...)

A “Retrat de traductor” (*Angles morts*), en canvi, en un pub de Dublín l’autor dialoga sobre el futur de la pròpia llengua amb el poeta i traductor irlandès Pearse Hutchinson:

(—i la llengua de què tant parles  
en els poemes teus, també l'estem perdent,  
aquest cop sense que ningú ens hi obligui:  
potser en un futur no gaire llunyà  
sobreviuem només en les traduccions  
dels qui com tu vau estimar-nos  
molt més que nosaltres mateixos.)

I a “Llengües viperines (o la por de l'obvietat)”, del mateix recull, en al·lusió sorneguera a la diglòssia i el monolingüisme recalcitrant, l'autor no s'està de dir-nos que “Dins i fora de casa,/ viure sempre és aprendre/ a voler la llengua de l'altre”.

Tanmateix, a *Filtracions* (2016) —llibre dedicat als pares del poeta— un “Autoretrat” evoca la tossuda persistència del jo en els seus camins, la mateixa afecció als altres, la clara consciència del pas dels anys, l'amor sempre intens dels amants, i alhora no deixem de remarcar com de significatiu és que l'últim mot de l'últim poema de l'antologia —i del seu llibre *Filtracions*—, “Janus”, sigui precisament “vida”. En el poema intítulat “Tribuna de Serrabona” (Els Aspres, Rosselló), s'imposa més que mai l'originalitat de la visió i del llenguatge. Serrabona és un priorat força conegut, on afluïxen nombrosos visitants que celebren la bellesa dels capitells i de les columnes de la seva tribuna. Els llibres d'art han adoptat el mateix llenguatge: la meravella hi esdevé un tòpic. En canvi, en el poema d'Àlex Susanna hi descobrim un discurs inèdit, antitòpic, en què el jo proclama que el «marbre rosa» és com una pell i doncs humà, ple de vida.

## Les claus

No hi ha cap lluna que et guïï,  
ni cap claror amagada  
que vagament t'il·lumini.  
Una certa repetició dels actes,  
això sí, una mena d'obstinació  
a fer sempre el mateix,  
fan que avui no et perdis  
pels camins de la nit.

## Casa despentinada

El sol que entre esglai  
i esglai entra  
fereix la nostra intimitat  
preservada no sé per què.

Despertar-me i passejar  
pel teu cos; res més.

Que les meves hores  
sempre s'esllavissin per cossos estimats.

Que els meus poemes  
—escrits mentre descanso—  
tinguin la llum i l'aire tebi d'una cambra  
havent dinat, quan el sol de biaix l'enfoca  
i el llit és desplegat.

© Àlex Susanna i Nadal, 2018  
© de les il·lustracions: Perico Pastor, 2018  
© del pròleg: Marie-Claire Zimmermann, 2018  
© del *Questionari Suda*: Àngels Marzo i Torres, Xavier Macià i Costa,  
Àlex Susanna i Nadal, 2018  
© de la fotografia de la coberta: Biel Susanna Viladot, 2018  
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2019  
carrer Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida  
editorial@pageseditors.cat  
www.pageseditors.cat  
Primera edició: gener de 2019  
ISBN: 978-84-1303-053-1  
DL: L 11-2019  
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, S L  
www.bobala.cat

—| imprès a lleida |—

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <[www.cedro.org](http://www.cedro.org)>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.